

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:1996/2 (Siyasî Parti Kapatma)

Karar Sayısı:1997/2

Karar Günü:18.2.1997

R.G. Tarih-Sayı:18.07.1997-23053

DAVACI : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı

DAVALI : Diriliş Partisi

DAVANIN KONUSU : Diriliş Partisi'nin, aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerine katılmadığı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın yazılı bildirimine karşın yasal süresi içerisinde kapanma kararı almadığı savıyla, Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesi gereğince kapatılmasına karar verilmesi istemidir.

I- DAVA

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın kapatma istemli 3.7.1996 günlü, S.P.28 Hz. 1996/218 sayılı iddianamesi şöyledir :

"A- Konuya İlişkin Yasal Düzenlemeler :

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 77. maddesinin 1. fıkrasında, "Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri beş yılda bir yapılır." hükmüne yer verilmiş, 2. fıkrasında, "Meclis, bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebileceği gibi, Anayasa'da belirtilen şartlar altında Cumhurbaşkanınca verilecek karara göre de seçimler yenilenir.." hükmü getirilmiştir.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 8/3. maddesi, "Siyasî partiler aşağıda belirtilen bildiri ve belgeleri, İçişleri Bakanlığına verilmesiyle tüzelkişilik kazanırlar."; 105. maddesi "Kuruldukları tarihten itibaren aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerine, katılmayan siyasî partiye, ikinci genel seçimin yapıldığı tarihten itibaren bir ay içinde Cumhuriyet Başsavcılığınca kapanma kararı alınması için yazılı tebligatta bulunulur. Bu yazının tebliğinden itibaren üç ay içinde kapanma kararı alınmadığı takdirde, Cumhuriyet Başsavcılığınca açılacak dava üzerine Anayasa Mahkemesinin kararıyla o siyasî parti kapatılır." 107/1. maddesi, "Anayasa Mahkemesi kararıyla kapatılan siyasî partinin bütün malları Hazineye geçer." hükümlerini içermektedir.

B- Olayın Gelişimi ve İstem Gerekçesi

Davalı siyasî parti, 26.3.1990 tarihinde, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun 8. maddesinde belirtilen kuruluş bildiri ve belgelerini İçişleri Bakanlığına vermek suretiyle tüzel kişilik kazanmıştır. Bu tarihten sonra, 20.10.1991 tarihinde 19. dönem, 24.12.1995 tarihinde de 20. dönem Milletvekili Genel Seçimleri yapılmıştır.

Yüksek Seçim Kurulunun 26.8.1991 gün, 157 sayılı ve 28.10.1995 gün, 329 sayılı kararlarından anlaşıldığı üzere davalı Diriliş Partisi her iki Milletvekili Genel Seçimine de katılmamıştır.

24.12.1995 günü 20. Dönem Milletvekili Genel Seçiminin yapılmasından ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının oluşmasından sonra, davalı Diriliş Partisi Genel Başkanlığına yazılan, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun 105. maddesi hükmü gereğince,

kapanma kararı alınması istemini içeren 31.1.1996 gün, SP.28 Muh.1996/44 sayılı yazımız 9.2.1996 tarihinde parti adına tebliği almaya yetkili Genel Sekreter İsmail Kesim imzasına tebliğ edilmiştir. Yazımız üzerine Parti Genel Başkanlığınca Cumhuriyet Başsavcılığımıza gönderilen 24.4.1996 gün ve 159 sayılı yanıt yazıda özetle; "İyiniyet ve gayretlerine rağmen teşkilat sayısını yasada öngörülen miktara ulaştıramadıkları, partinin durumunun 105. madde hükmü kapsamında olmadığı, Anayasa'da seçim döneminin beş yıl olarak belirtildiği, partinin kuruluşundan itibaren on yıl geçmediği, ileri sürülmüştür.

Bu kez, Diriliş Partisi Genel Başkanlığına yazılan 9.5.1996 gün ve SP.28 Muh.1996/267 sayılı yazımızda; Siyasi Partiler Kanunu'nun 105. maddesinde yıl olarak süre belirtilmediğini, kuruluşundan itibaren aralıksız iki dönem Milletvekili Genel Seçimine katılmaması nedeniyle partileri yönünden 105. maddede yazılı koşulların oluştuğuna değinilerek önceki yazımız gereğince kapanma kararı alınması, aksi takdirde Anayasa Mahkemesine kapatma davası açılacağı bildirilmiş, buna rağmen kapanma kararı alınmamış, Cumhuriyet Başsavcılığımıza yazılan 17.6.1996 gün ve 162 sayılı yazı ile önceki yazılardaki gerekçelere dayanılarak durumun yeniden değerlendirilmesi istenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 77. maddesi "Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri beş yılda bir yapılır... Meclis, bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebileceği gibi, Anayasa'da belirtilen şartlar altında Cumhurbaşkanınca verilecek karara göre de seçimler yenilenir..." hükmünü içermektedir. 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 105. maddesi duraksamaya yer vermeyecek biçimde açıktır. Maddede yıl olarak süre belirtilmemiştir. Bu madde hükmü kurulduğu tarihten itibaren aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Seçimlerine katılmayan siyasi partinin, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 3. maddesinde tanımlanan niteliğini, amaç ve işlevini yitirdiği öngörülerek getirilmiştir. Bu konumdaki partiye kapanma kararı alması olanağı tanınmıştır. Yasal süre içinde kapanma kararı alınmadığı takdirde Cumhuriyet Başsavcılığınca açılacak dava üzerine Anayasa Mahkemesinin kararıyla partinin kapatılacağı hükmü getirilmiştir.

Sonuç: Yukarıda açıklanan nedenlerle; 26.3.1990 tarihinde kuruluş bildiri ve belgelerini İçişleri Bakanlığına vererek tüzelkişilik kazanan davalı siyasi parti, 20.10.1991 tarihinde yapılan 19. dönem, 24.12.1995 tarihinde yapılan 20. dönem Milletvekili Genel Seçimlerine katılmadığı ve Cumhuriyet Başsavcılığımızca, kapanma kararı alınması konusunda yapılan yazılı tebliğe rağmen yasal süre içinde kapanma kararı almadığından 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 105. maddesi gereğince kapatılmasına, 107. maddesi gereğince bütün malların Hazineye devredilmesine karar verilmesini arz ve talep ederim."

II- DAVALI SİYASİ PARTİNİN ÖN SAVUNMASI

Diriliş Partisi'nin, 12.8.1996 günlü ön savunmasında şöyle denilmektedir:

"26.3.1990 da kurulan partimiz, Siyasî Partiler Kanunu'nun 36. maddesinde seçime girebilme koşulu kabul edilen sayıda il ve ilçede teşkilâtını tamamlama imkânını bulamamış olduğundan, 1991 ve 1995 millevkili genel seçimlerine katılamamıştır. Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan aldığımız 31.1.1996 gün ve SP-28 Muh.1996/46 sayılı yazıda Siyasî Partiler Kanunu'nun 105. maddesi hükmü mesnet gösterilerek, partimizi kapatmamız istenmiş, bu yapılmadığı takdirde Mahkeme'nize kapatılma istemiyle dâva açılacağı belirtilmiştir.

Bu isteğe karşılık, 24.4.1996 gün ve 159 sayılı yanıt yazımızda söz konusu madde hükmünün, seçime katılabileceği Yüksek Seçim Kurulu'nca kabul ve ilân edildiği halde, aralıksız iki dönem milletvekili genel seçimlerine kendi iradesiyle katılmayan siyasî partiler için bir yaptırım içerdiği, iyi niyet ve her türlü gayretine rağmen teşkilât sayısını öngörülen sayıya

ulaştıramadığından Siyasî Partiler Kanunu'nun 36. maddesi hükmü gereği, kendilerine seçime girme hakkı verilmeyen, bu yüzden, arzu ve iradesi dışında seçime katılamayan siyasî partileri kapsamadığı, ayrıca, süre hesabı bakımından da, partimizin kuruluşundan itibaren "aralıksız iki dönem"i doldurmuş bulunmadığı, salt iki seçimin yapılmış olmasının madde hükmünde sıralanan kapatma koşullarının tümünün yerine gelmesi demek olmadığı şeklinde özetlenebilecek olan görüşümüz, ayrıntılı biçimde ortaya konarak, partimizin durumunun bir daha gözden geçirilmesi dileğinde bulunulmuştur. Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan aldığımız 9.5.1996 gün ve SP-28 Muh. 1996/267 sayılı yanıt yazısında "seçim döneminin beş yıldan az olabileceği, kurulduğu tarihten itibaren aralıksız iki dönem TBMM genel seçimlerine katılmayan siyasî parti hakkında yıl olarak süre aranmaksızın 2820 sayılı Yasa'nın 105. maddesinin uygulanması gerekeceği" ileri sürülerek partinin kapatılması isteği yinelenmiştir. Ancak, madde hükmünün açık ve seçik anlam ve kapsamının şüpheye yer bırakmayacak şekilde tesbitinde anahtar sözcük olan "dönem" kavramı üzerindeki düşünce ve görüşlerimiz yanıt bulamamış ve dolayısıyla bizce konu aydınlığa kavuşamamıştır.

Kanımızca, Siyasî Partiler Kanunu'nun 105. maddesindeki "aralıksız iki dönem" ifadesi, Yasa maksadının özüne inildiğinde, bir süre ölçüsü olarak belirlenmiştir. Seçimin erkene alınması, Anayasa'nın "dönem" in beş yıl olduğuna dair hükmü değişmedikçe, Siyasî Partiler Kanunu'nun 105. maddesi hükmüyle ilintilendirilebilecek bir husus olamayacaktır. Yasa, seçime katılma hakkı olduğu halde, mazeretsiz, milletvekili genel seçimine katılmayan bir partinin kapatılması için süre olarak belli yıl sayısı yerine, ilke olarak, iki dönemlik bir süreyi önermiştir. Anayasa'da dönemin yıl sayısının değiştirilebileceği gözönünde tutularak, belli bir yıl rakamı yerine, üstüste iki dönem gibi makul bir süre yeterli bir zaman parçası olarak belirlenmiştir. Bir yılda arka arkaya iki erken genel seçimin de yapılabileceği düşünülürse, konumuz açısından, dönemle seçimin özdeşleştirilemeyeceği gerçeği ortaya çıkar. Hukuk tesadüfe yer vermez. Hukukta yaptırım tesadüfe bırakılamaz. Bir parti bir yılda kapatılırken bir diğer beş ve bir başkası, aynı sebeple on yılda kapatılırsa, bu durumun adalet ilkesiyle bağdaştırılması mümkün olmaz.

Partimizin durumuna gelince: hangi ölçüyle hesap edilirse edilsin, aralıksız iki dönemi doldurmuş sayılması mümkün olmamaktadır. Yasa, "iki seçim" değil, "iki dönem" tâbirini kullanmıştır. Seçim dönemleri, Cumhuriyet Başsavcılığı'nca kabul edildiği gibi 1991 ve 1995 yılları değil, 1987-1991, 1991-1995 yılları aralarıdır. Partimiz 1990 yılında kurulmuş bulunduğu göre, 1987-1991 dönemini süre hesabına katmamak hakkaniyet gereğidir. Madde hükmünde geçen "ikinci seçim" ifadesi partimiz için, ancak bundan sonraki bir seçim için geçerli olabilir. Ama, kuşkusuz, daha uygunu, bir partiye en az iki dönem, 105. madde gerekçesinde de dendiği gibi, on yıllık bir zaman tanıma, adaletli ve gerçekçi bir devlet tutum ve davranışı olacaktır. Esasen, iradesi dışında seçime katılamayan partilerin madde hükmü kapsamında olmadığı kanaatimiz yukarıda belirtilmiştir. 1991 seçiminden önceki hemen hemen bütün seçimlerde, partilerin tümüne, seçime girme, dolayısıyla devletin medya imkânlarından yararlanarak kendisini duyurma hakkı tanıdıysa, 1991 ve 1995 seçimlerinde bu şekilde bir olanak sağlanmamıştır.

Bilindiği gibi, 1950'li, 60'lı, 70'li yıllarda, seçime katılma şartları bugünkü kadar ağır olmadığı için, fiilen; şimdiki Siyasî Partiler Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 1983 yılından sonra da ,her seçimde çıkarılan özel kanunla, bütün siyasî partilere seçime girme hakkı tanınmışken, partimizin kurulduğu 1990'dan sonraki iki seçimde Yüce Mahkemenizin iptal etmesi üzerine yeniden düzenlenen ve bizce yine de ihtiyacı karşılamayıp Anayasa'nın adalet ve eşitlik ilkelerine aykırı bulunan 36. madde hükmü sebebiyle seçime katılamayışımız ileri sürülerek partimizin kapatılması yoluna gidilmesi, gelişme sürecindeki toplumumuzun sosyal şartlarına uymayan bir yaptırım olacak ve hatta ağır bir ceza niteliği taşıyacaktır.

Diğer taraftan, Siyasî Partiler Kanunu'nun 36. maddesi ile 105. maddesi arasında doğrudan bağ kurmak için mantikî bir zaruret bulunmamaktadır. 36. maddenin teşkilât sayısı koşulu öncelikle yeni kurulan ve başka partilerden doğmamış olan partiler için büyük ölçüde gelişmeyi önleyici, engelleyici bir özellik taşımaktadır. Anayasa'da yapılan son değişiklikler doğrultusunda uyum yasaları çıktığı takdirde, 36. maddedeki şartların hafifletileceği ve 105. maddenin kapsamının açık seçik hale getirilerek, belki sadece kasıtlı, kendi rıza ve iradesiyle seçime katılmayanları cezalandıracak şekilde belirleneceğine şüphe yoktur. Demokratik hayatta ve onun dayanağı olan mevzuatta bu olumlu gelişmeler beklenirken, bu arada, partimizin, kapatılma gibi, telâfisi mümkün olmayan bir kayba uğraması, ülkemizin bugünü kadar geleceğini de düşünen Yüce Mahkeme'nin gözececeği bir husus olduğuna inanmaktayız.

Gelişemeyen bir parti "doğal" olarak kapanır ya da diğer partilerle birleşerek ortadan kalkar. Bu, siyasi hayatımızda hep gözlenen gerçeklerdendir. Temelli kapatılmış partiler dahi toplumumuz şartlarında hep yeniden doğdular. Anayasa'nın toplumun vazgeçilmez kurumları olarak gördüğü siyasî partileri, bir suç işlemedikleri durumda, şu veya bu sebeple kapama yoluna gitme, genellikle istenen yararı sağlamayacaktır. Ülke bütünündeki illerin yarısında teşkilat kuramamış bir siyasî program ve düşünceyi temsilden mahrum etme, ne gibi bir ülke yararı sağlayabilir' Belki ülke yararı, daha çok fikir ve görüşün kendini meşru zeminde ifade etmesine imkân veren siyasî partilerin varlığında saklıdır.

Öte yandan, partimizin seçime katılabilecek kadar teşkilât kuramama sebepleri, genellikle bilinen ve istendiğinde ayrıntıları ile açıklanabilecek hususlardır.

Seçime katılma bilincimizin somut kanıtı ise, 4 Aralık 1994 milletvekili ara seçimine katılma hakkı partimize de tanındığında, adaylarımızı derhal tesbit edip tüm işlemleri tamamlamamız ve adaylarımızın Yüksek Seçim Kurulu'nca onaylanarak Resmî Gazete'de ilân edilmiş olmasıdır.

Kanımızca, parti kapama, hükûmî şahıs idamı denebilecek kadar ağır bir cezadır. Şüphesiz bunun için kasıt ve suç aranır. Seçime katılması için hiçbir engel bulunmadığı, Yüksek Seçim Kurulu tarafından seçime girebileceği kabul ve ilân edildiği halde üstüste iki dönem mezarati olmaksızın seçimlere katılmayarak parti olma nitelik ve amacı özüne aykırı davranmış, toplumsal görevi kötüye kullanmış partiler, söz konusu madde hükmünün öngördüğü bu cezayı hak etmiş olabilirler. İmkânları elverdiği halde kasıtlı teşkilât kurmayıp seçime katılmayan partiler de buna dahildir. Fakat kasıtsız suç ve suçsuz ceza olamayacağından, bizce bütün iyi niyet ve gayretine rağmen, teşkilat sayısını kanunca istenen miktara ulaştıramamış, arzu edildiği kadar gelişmemiş olduğu için seçime rıza ve iradesi dışında katılmayan partileri aynı kategori olarak düşünmeyip, bu kategori muamelesine tâbi tutmak hakkaniyet ölçülerıyla bağdaştırılması mümkün bulunmayan bir tasarruf olacaktır.

Sonuç olarak, partimizin durumu, ilkeler doğrultusunda ve pozitif hukuk çerçevesinde, öncelikle esas bakımından, 105. Madde hükmü kapsamı dışında kalmaktadır.

Böyle olmayıp kapsam içinde kalsaydı, bu kez de, madde hükmü, süre hesabı bakımından, 1990'da kurulmuş olan partimize uygulanamayacaktır. Çünkü: partimizin, kuruluşundan sonra iki milletvekili genel seçiminin yapılmış olması, "aralıksız iki dönem" geçirdiği anlamına gelmemektedir. "Seçim", enstantane; "dönem", süreçtir. Söz konusu 19. ve 20. dönemlerin birincisinden partimiz ancak 1.5 yıl yararlanabilmiştir. Anayasa "dönem"i 5 yıllık bir süreç olarak kabul etmiştir. 105. madde gerekçesinde de: "aralıksız iki dönem, yani on yıl" denilerek bu nokta aydınlatılmıştır. Ceza veya en azından yaptırım niteliğindeki bir konuda, önemi aşikâr olan süreyi, erken seçimleri bahane etmek suretiyle kısaltmak mümkün değildir.

Buna rağmen, erken seçimin "dönem"i kısalttığı varsayılsa, kuruluşundan 24.12.1995 seçimine kadar 5 yıl geçirmiş bulunan partimizi hiçbir suretle iki dönemi doldurmuş kabul etmek imkanı yoktur. İki seçim yapılması "gerek şart", "iki dönem" geçirilmesi ise "yeter şart"tır. Partiyi kapamak için, her iki şartın yerine gelmesi gerekir. Yasa'nın kasdı sadece iki seçim olsaydı "dönem" sözcüğünü kullanmaya gerek olmazdı. Ayrıca "Her ne suretle olursa olsun iki dönem seçime katılmayan, gibi bir ifadesinin yer almaması da, 105. madde hükmüne sınırsız bir kapsam vermemektedir.

Diğer taraftan, Siyasî Partiler Kanunu'nun 36. maddesinin, seçime girebilmek için şart koştuğu, kurulması gerekli teşkilât sayısı söz konusu madde hükmünün Yüce Mahkemenizce Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiş olması da gözönünde tutulduğunda, özellikle, geçmiş partilerin devamı olmayıp, yani onlardan doğmayıp tamamen yeni olan partilere, Anayasa'nın eşitlik ve adalet ilkelerine ters düşen ağır bir mükellefiyet yüklemektedir. Bu sebeple bu mecburiyet ve 105. madde arasında doğrudan bağ kurmak için mantıkî bir zaruret bulunmamaktadır. Buna dayanarak parti kapamanın da, demokrasi ruhunu ve hakların özünü deler nitelikte olacağına kuşku yoktur.

Nitekim, bu maddedeki teşkilât sayısı koşulunu daha da ağırlaştıran yasa değişikliği, Mahkeme'nizin 22.5.1987 gün ve 1986/17 esas, 1987/11 karar sayılı kararıyla, getirdiği sınırlamalar yüzünden, Anayasa'nın Başlangıç'ına, 2, 5, 13, 67, 68. maddelerine aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Bu karardaki gerekçeler, bugün yürürlükte olan teşkilât koşulu için de geçerliliğini korumaktadır. Mahkemeniz bu kararında, 36. maddedeki "büyük kongreyi yapmış olma", "T.B.M.M.'de grubu bulunma" gibi koşulları Anayasa'ya uygun bulurken, teşkilât koşulunu, aşağıya alınmış ifadelerden de anlaşılacağı üzere, açıkça Anayasa'ya aykırı görmüştür:

"67. maddenin ikinci fıkrasında belirlenen "serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esasları" ile "yargı yönetim ve denetimi" bu konudaki düzenlemede temel alınacak ilkelerdir. Bu ilkelerle yasakoyucuya tanınan takdir hakkı, sınırlamanın çerçevesini çizmektedir."

"Seçme, seçilme ve siyasî faaliyette bulunma hakkı kimi zaman Anayasakoyucu tarafından, kimi zaman Anayasa'nın verdiği yetkiye dayanılarak yasama organı tarafından belirlenen sınırlı haklardır. Düzenlemenin, yasakoyucunun takdiri dışında bırakılan anayasal ilkeleri zedelememesi ve demokratik toplum düzeninin esaslarına aykırı olmaması gerekir. Hakkın özüne dokunan düzenlemeler gerçek anlamda bir seçme ve seçilme hakkını ortadan kaldırır. Seçime katılabilmeyi salt örgütlenme gücüne bağlamak uygun değildir. Böyle bir düzenleme, özellikle yeni kurulan siyasî partilerin seçimlere katılmasını önlemeye yönelik düzenleme, oldukça ağır sonuçlar doğuracak koşulları taşımaktadır. Yeni kurulan ve akçalı olanakları sınırlı olan bir partinin gösterilen il ve ilçe düzeyini aşması çok güç, genelde olanaksızdır. Demokrasinin vazgeçilmez ögesinin bu ölçüde sınırlandırılması, siyasi partilerle gerçekleşecek düzenin olabildiğince engellere bağlı tutulması, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bulunmamaktadır."

"Bir siyasî partinin seçimlere katılmasını güçlendirmek ya da engellemek seçilme hakkının özüne zarar verir."

""Ülke genelinde baraj" ve "seçim çevresi barajı" ile yeterince sınırlama getirilmişken bunlara ek olarak seçime katılma koşullarını ağırlaştırmak demokrasiye uygun düşmemektedir. Siyasî partilerin amaçlarına ulaşabilmeleri için gerekli yeterli olanaklara sahip olmaları zorunludur. Seçime katılmak temel hakkı ve ödevi olan siyasî partiye başlangıçta bu olanaktan yoksun kılmak, seçimler dışında çaba göstermesini istemek olur ki, bunun hukuksallığı tartışılır.

Siyasî partiler gerçekten demokratik siyasî yaşamın vazgeçilmez ögesi iseler, varlıklarını koruyup geliştirecekleri, kuruluş nedenlerini doğrulayıcı en etkin araç olan seçimlere katılıp halkın olurlarına görüş, öneri ve eleştirilerini sunma olanakları engellenmemeli, sınırlama amacı aşılmamalıdır.

"Başlangıç'ta geçen "...hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni..." sözcükleri, özgürlükçü demokratik düzenin gerekleriyle buna uygun hukuk düzenini bir temel olarak vurgulamıştır. Anayasa'nın 176/1. maddesine göre Anayasa metni içinde sayılan Başlangıç'ın öngördüğü düzen, siyasî partilerin serbestçe oluşup demokratik yöntemler, uygun ölçüler ve sınırlamalarla seçimlere katılabilmelerine olanak veren, aşırı ve hukuka aykırı engellere geçerlik tanımayan bir yapıdır. Norm denetiminde özel kurallar varken soyutlukla nitelendirilecek dolaylı hükümlere dayanmak gereksizse de, Başlangıç'ın taşıdığı açıklık karşısında demokratik yaşamın vazgeçilmez ögesi olan siyasî partilere getirilen "olağandışı" engelleri özgürlükçü demokrasi gerekleriyle belirlenen hukuk düzenine uygun bulmak güçtür."

"Anayasa'nın 2. maddesinin "... hukuk devleti ..." olarak nitelediği bir yapıda her şeyin bu çatı altında hukuka uygunluğunun aranması zorunludur. İncelenen 36. madde ile getirilen engeller siyasal katılımı olumsuz yönde etkileyeceğinden bu durum hukuk devleti ilkesiyle de bağdaşmaz."

"Anayasa'nın 5. maddesine göre "... Cumhuriyet ve demokrasiyi korumak..." Devletin temel amaç ve görevlerindendir. Cumhuriyet biçiminin herkese açık, herkes için eşit ve serbest siyasî katılımı, bunun da siyasî partiler yoluyla gerçekleşeceği, siyasî partilerin demokrasinin okulu ve oluşum aracı oldukları gözetilirse, katılım engellerinin bu kavramları, özlenen yapıyı olumsuz yönde etkileyeceği kuşkusuzdur."

Cumhuriyet Başsavcılığı, iddia ve isteminde ısrar etmiş olduğundan, maddenin anlam ve amacının açıklığa kavuşması için tarafımızdan Yüksek Seçim Kurulu'na başvurulmuştur. Yüksek Seçim Kurulu verdiği kararda konunun görev alanı dışında olduğunu saptamıştır. Bunun üzerine, bir yandan Cumhuriyet Başsavcılığı yazısına yanıt verilirken, öte yandan, Yüce Mahkemenizi meşgul etmemek için, daha önce bir çözüm bulunur umuduyla Siyasî Partiler Kanunu'nun 99. maddesi hükmünün yorumuyla, kıyas yoluyla ve karşı kavramından (mefhum-u muhalifinden) hareketle, Siyasî Partilerle İlgili Yasakları İnceleme Kurulu'na başvurulmuştur. Ancak, Cumhuriyet Başsavcılığı'nın bildiriyle, Yargıtay Birinci Başkanlığı tarafından, konunun, görev alanı dışında olduğu gerekçesiyle Siyasî Partilerle İlgili Yasakları İnceleme Kurulu'na götürülmediği anlaşılmıştır.

Siyasî Partiler Kanunu'nun 105. maddesinin, ilk kez uygulanarak bir partinin yaşamına son verilmek istenmesi gibi bir sonuç doğuracağı da gözönünde tutulunca, telafisi mümkün olmayan bir haksızlık ve mağduriyete meydan verilmemesi bakımından, anlam ve kapsamca, doğru, tam ve kesin bir yoruma kavuşturulması önem arz etmektedir.

Konuyla ilgili, Siyasî Partiler Kanunu'nun 36. maddesi hükmünün Anayasa'ya aykırılığı hakkında, Mahkemenizin kararından yukarıda bahsedilmiştir. Aynı şekilde 105. maddede de, yukarıda açıklanan ilkeler doğrultusunda düşünülünce, açık ve seçik olarak, Anayasa'ya aykırı bulunacaktır.

Esasen elli yıllık çok partili dönemimizde, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'ndan önce, mevzuatımızda, Anayasa'nın adalet ve eşitlik ilkelerine aykırı bulunan bu tür ağır seçime girme koşulları ve girmeyenler hakkında yaptırım sınırlamalarına rastlanmamaktadır. Demokrasi ile yönetilen ülkelerin hukuk düzenlerinde de bu nevi kısıtlamaların bulunduğu dair bilgimiz yoktur.

Cumhuriyet Başsavcılığı, İddianame'sinde, 105. madde için, "bu madde hükmü, kurulduğu tarihten itibaren aralıksız iki dönem T.B.M.M. genel seçimlerine katılmayan siyasî partinin, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 3. maddesinde tanımlanan niteliğini, amaç ve işlevini yitirdiği öngörülerek getirilmiştir" denmektedir. Oysa 3. maddeyle 105. madde arasında bu tür bir bağlantı kurmak mümkün değildir. Söz konusu 3. maddedeki "ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanan" ifadesinde görüldüğü gibi teşkilatlanma ülke çapında faaliyet gösterme amacına yöneliktir. Bugünün teknolojisi karşısında ülke çapında faaliyet göstermek için her il ve ilçede örgüt kurmaya gerek yoktur. Ülkenin bütün veya yarı il ve ilçesinde teşkilât kuramayan, fakat ülke çapında faaliyet gösteren bir partinin niteliğini, amaç ve işlevini yitirdiği söyleyebilir mi? Ülke çapında faaliyet göstermekle ülke çapında örgüt kurmak özdeş değildir. Kanun'un tanım maddesindeki bu nüansa dikkat edildiğinde, bir partiye, ülke bütününde teşkilat kuramama sebebiyle kapama gibi bir yaptırımın uygulanmasının hukuk ilkeleri ve demokratik düzenle bağdaştırılamayacak bir davranış olduğu apaçık ortaya çıkacaktır.

Bir parti ya kasdı, yönelimi sebebiyle kapatılacaktır ya da durumunun tesbiti amacıyla. 105. madde hükmüne bu subjektif ve objektif iki kriteri uyguladığımızda, partimizin bu iki uygulamanın da dışında kaldığı görülecektir. Seçime katılmama gibi bir kasıt ve niyetimizin olmadığı, yukarıda bahsedilen ara seçime katılmamızla görülmüştür. Durumumuz itibariyle de, partimiz bütün kuruluşlarıyla işleyen ve tüm yasal görevlerini yerine getiren bir parti olarak tanım maddesindeki niteliğini korumaktadır. Acze düşmüş, dağılmış bir durumda değildir. Programıyla, çalışmalarıyla, geleceğe dönük umuduyla özgün ve canlı bir partidir. Bu bakımdan gerek subjektif, gerek objektif ölçülerle kapatılmasını gerektiren bir zorunluluk söz konusu değildir.

Amacımız, büyük milletimizin geleceğine kendi çapımızda katkıda bulunmaya devam etmektir. Anayasa'ya aykırı bulunan Siyasî Partiler Kanunu'nun 36. ve 105. maddelerinin katı yorumuyla partimizin kapatılmasına meydan verilmemesini, partimizin doğal ömrünü yaşamak üzere görevine devam etmesini, siz Yüce Mahkeme'nin hakimlerinden beklemeyi bir görev ve hak sayarım."

III- YARGITAY CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞININ ESAS HAKKINDAKİ GÖRÜŞÜ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 9.9.1996 günlü, SP.28 HZ.1996/218 sayılı esas hakkındaki görüşünde 3.7.1996 günlü, SP.28 HZ.1996/218 sayılı İddianamesindeki hususlar aynen yinelenmiştir.

IV- DAVALI SİYASİ PARTİNİN ESAS HAKKINDAKİ SAVUNMASI

Diriliş Partisi'nin 18.10.1996 günlü esas hakkındaki savunmasında :

"Cumhuriyet Başsavcılığı, Partimizin kapatılması istemiyle Yüce Mahkemenize dâva açmış bulunmaktadır. İstemın mesnedi olarak Siyasî Partiler Kanunu'nun 105. maddesi hükmü gösterilmiştir.

Dâva dosyasında mevcut Önsavunmamız ve eklerinde geniş bir surette açıkladığımız üzere, bu madde hükmünün uygulanabilmesi için:

- 1- Partinin kuruluşundan itibaren aralıksız iki dönemlik bir sürenin geçmesi (gerek şart),
- 2- Aralıksız iki dönemde yapılan T.B.M.M. seçimlerine partinin katılmaması (yeter şart).

Bu iki şart da, partimiz için yerine gelmediğinden, bu madde hükmünün partimize uygulanamayacağı görüşündeyiz. Çünkü:

1- Partimizin kurulduğu 1990 yılından son genel seçimin yapıldığı 24 Aralık 1995 tarihine kadar, iki dönemlik bir süre geçmemiştir. Anayasa'nın 77. maddesi hükmüne göre dönem, 5 yıldır. Erken seçim yapılarak seçim süresinin kısaltılmasının konumuzla hiç bir ilgisi yoktur. Yasa, rakam yerine belli bir zaman parçası, süre ölçüsü olmak üzere, dönem ifadesiyle, makul bir sürenin (77. madde değişmediğinden bugün için 10 yıllık sürenin) geçmesini şart koşturmuştur. Bu dolaylı yoldan bir süre tesbitidir. Ceza veya en azından kapatma gibi ağır bir yaptırım niteliğindeki bir konuda önemi aşikâr olan süreyi, erken seçimleri bahane ederek kısaltmak mümkün değildir. Terimlerin kullanıldığı yer ve amaca göre anlamlandırılması ve yorumlanması bir mantık kuralıdır. Yasa "aralıksız iki genel seçim" dememiş, "aralıksız iki dönem" demiştir. Sanımızca, Cumhuriyet Başsavcılığı'nı ısrara yönelten, Siyasî Partiler Kanunu'nun 105. maddesindeki "ikinci genel seçimin yapıldığı tarihten itibaren bir ay" ibaresidir. Buradaki "ikinci genel seçim" ifadesini, bizce, herhangi bir "ikinci seçim" olarak değil, aralıksız iki dönemin geçmesinde hesaba katılacak "ikinci genel seçim" olarak anlamak zarureti vardır. Bizce maddenin anlamı şudur: Eğer on yıllık (iki dönem) süre dolmuş ve bu süre içinde en az iki genel seçim olmuşsa, son seçimden bir ay sonra, (katılma hakkı olduğu halde, kendi irade ve arzusuyla) seçimlere katılmayan partiye, Cumhuriyet Başsavcılığınca yazı yazılarak kendini kapatması istenebilir. Yoksa aksi halde, bir partinin kuruluşundan sonra bir yıl içinde dahi iki erken genel seçim olabilir. Bu durumda o partiyi kapatmak mı gerekir' (Bu durum, 24 Aralık 1995 seçimlerinden önce kurulup ta o seçime katılmayan partiler için de, önümüzdeki yıl bir erken seçim olduğu ve o seçime de katılmadıkları takdirde, söz konusu olabilir.)

2- Son iki erken genel seçime partimiz katılmamış değil, katılamamıştır. Yasanın hükmü, kanımızca, seçime katılamayanlara değil, katılmayanlara yöneliktir. Siyasî Partiler Kanunu'nun 36. maddesi, seçime girebilmek için, ülke genelinde illerin yarısı ve o illerdeki ilçelerin üçte birinde teşkilât kurmuş olmayı ön şart saymıştır. Yasalara göre, seçime girebilecek partileri Yüksek Seçim Kurulu saptayacaktır. Kurul, 36. maddedeki seçime katılabilme şartlarına bakarak seçime girebilecek partileri tesbit ve ilân etmektedir. Partimiz, teşkilât sayısı bakımından eksik kalınca, 1991 ve 1995 erken genel seçimlerine Yüksek Seçim Kurulu'nun kararıyla katılamamıştır. Bu sebeple, partimizi, kendi irade ve ihtiyarıyla seçimlere girmemiş gibi düşünüp kapanmasını istemek hakkaniyete aykırı olacaktır. "Her ne suretle olursa olsun seçimlere katılmamak" gibi bir ifadenin madde metninde yer almaması da bizce görüşümüzü destekleyen bir kanıttır.

Siyasî Partiler Kanunu'nun 105. maddesi hükmü, görüşümüze göre, 36. madde hükmünün öngördüğü sayıda teşkilât kurduğu ve Yüksek Seçim Kurulu'na seçime girmesi kabul ve ilân edildiği halde, aralıksız iki dönem seçime katılmayan siyasî partiler için bir uyarı ve yaptırım niteliğinde olup siyasî partilere ömür biçen bir hüküm değildir. Esasen, bu hüküm, iddia edildiği anlamda yani belirlenen sayıda teşkilât kurmama sebebiyle kapatma anlamında olsaydı, bu maddede değil, 36. maddede yer alırdı.

Kasden teşkilât kurmadığımız ve bu sebeple seçime katılmadığımız da ileri sürülemez. Böyle olumsuz bir niyet taşımadığımızın somut kanıtı, 1994 yılında yapılması kararlaştırılan ara seçime bütün partilerin katılması hakkı ve imkânı tanındığında, bir çok partinin katılmamasına karşın, partimizin hiç duraksamadan hemen tüm işlemleri tamamlayarak, adaylarını tesbit ederek katılmasıdır. Bu husus Yüksek Seçim Kurulu'na da onaylanarak kabul ve Resmi Gazete'de ilân edilmişse de bilindiği gibi o seçim yapılamamıştır.

Özetlenirse, öncelikle, partimiz, kendi irade ve arzusu dışında katılamadığı, kanunî gerekçelerle sokulmadığı seçimlerden dolayı sorumlu tutulamaz. Sonra, madde hükmünün en katı, en lafzî, biçimsel yorumunda bile, süre hesabı bakımından da, bu ağır yaptırıma müstehak olamaz (1990 da kurulan partimiz 1991 erken genel seçiminin ait olduğu 1987-1991 döneminin ancak son kesiminde varolabilmiştir. Eksik kalan bu dönemin hesaba katılmaması gerekir. Aralıksız iki dönemin tam ve kesiksiz düşünülmesi, devletin yurttaş ve kurumlarına iyi bakış yöneltmesinin en doğal sonucu olacaktır.)

Söz konusu 36. madde hükmünün seçime girmek için aradığı koşullarla, 105. madde hükmündeki ağır yaptırım, 1980 den önceki siyasî hayatımızı düzenleyen yasalarda mevcut olmamış, ilk kez 1983 de 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nda yer almış bulunmakta ve şu anda da ilk kez dâva konusu olmaktadır. Demokratik geleneğe sahip ülkelerde de 105. madde türü bir kısıtlamanın mevcut olduğuna dair bir kayda rastlamadık. İnceleyebildiğimiz kadarıyla, seçime girebilmek için belli sayıda teşkilât kurma ya da seçime katılmayan partileri kapatma gibi bir hüküm bu ülkenin mevzuatında da bulunmamaktadır.

Esasen, Siyasî Partiler Kanunu'nun gerek 105. maddesi ve gerekse 36. maddesi, Anayasa'nın adalet ve eşitlik ilkelerine açıkça aykırıdır. Seçime katılmak için kurulması istenen teşkilât sayısı şartı, son derece ağır bir şart olup, fiilen, ancak ötedenberi var olan veya onlardan doğan partiler, seçime girme imkânına erebilmektedir. Yüce Mahkemenizin bu madde hükümlerinin Anayasa'ya aykırı olup olmadığını bir karara bağlamasını istiyoruz. Konu, ancak bu şekilde açıklığa ve çözüme kavuşacaktır. Zaten, Önsavunma'mızda da belirttiğimiz gibi, Mahkemeniz, bu maddelerden birinin, 36. madde hükmünün Anayasa'ya aykırılığını, açık ve seçik bir şekilde, bir kararında ortaya koymuş bulunmaktadır. Aynı şekilde, 105. maddenin durumunun da bu bakımdan aydınlanması zarureti aşîkardır.

Partimizin kurulduğu tarihten önceki bütün seçimlerde o seçime mahsus kanunlar çıkartılarak bütün partilerin seçimlere katılması ve böylece kendilerini duyurup tanıtmaları imkânları sağlanmıştı. Partimizin kurulduğu 1990 dan sonra yapılan 1991 ve 1995 seçimlerinde bu imkândan mahrum kalınmıştır. Bu hususun da Yüce Mahkemenizce göz önünde tutulacağına kuşkumuz yoktur.

Anarşi ve terörün ülkemizde büyük tahribat yaptığı 1970 li yıllara tepki olarak doğmuş psikolojik zeminde öngörülmüş bu 36. madde ve 105. madde tedbirleri, o günlerin şartlarında belki mazur görülebilirdi. Ancak adeta sıkıyönetim önlemlerini andıran bu tür hükümlerin her zaman için geçerli olduğunu söylemenin mümkün olmadığı bugün görülebilmektedir. Asgari anlamda örgüt kurma ve katılma hakkı olduğu halde seçime katılmayan partiye bir yaptırım uygulama düşünülebilir. Ancak bu, 36. maddedeki gibi son derece ağır koşullar ve 105. maddedeki gibi partiyi kapatma yaptırımı olamaz. Bu koşullar ve yaptırımlar, bir siyasî parti nitelik, özellik ve işleviyle ilişkili ve bir kusur varsa ve ona bir ceza biçiliyorsa fiiliyle orantılı değildir. Bu maddelerdeki hükümler, sanımızca 12 Eylül Hareketi ortamı ve psikolojisi içinde, ülkede istikrar sağlanması amacıyla getirilmiş bir dizi fevkalâde önlemler arasında düşünülmüşlerdir. Bu maddelerin konulmasında, "mevcut partiler yeterlidir; bunlara yenilerinin eklenmesi yarar yerine zarar getirir" düşüncesi hâkimdir. "Yeni parti kurulması tehlikelidir, yeni parti sorundur" şuurlu düşüncesi. Oysa yeni parti, bir tehlike, risk olduğu kadar, ülke için bir umuttur da, bir şanstır da; bir sorun olduğu kadar, bir çözümdür de. "Mevcut partiler yeterlidir" fikri insanlığın ilerlemesi ilkesine aykırı bir durağanlık düşüncesidir. Her yeni gelen ne olursa olsun, insanlar ve toplumlar, gelecek için bu denli kötümser ve karamsar olmamalıdır. Yoksa kendilerini içine düştükleri kötü durumdan kurtaramazlar. Siyasî hayatımızda zaman zaman görülen tıkanıklık ve kilitlenmeler de göstermektedir di, bu tür tıkanıklıkları ve kilitlenmeleri aşmak için yeni partilerin kurulmasından ve onların devreye girmesinden başka çare yoktur.

Yeni parti, yeni düşünce demektir, yeni program demektir. Ülkenin yeni düşüncelere ve yeni programlara her zaman için ihtiyacı vardır. Parti demek, sadece örgüt demek değildir (nitekim 36. maddede de örgüt dışında başka şartlar da sıralanmıştır). Siyasî Partiler Kanunu'nun 3. maddesindeki parti tanımında: "ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilâtlanan" ifadesini aşırı bir yorumla partiyi kitlesel örgütle özdeşleştirme şeklinde anlamlandırmak, lider sultasına yol açan bir aşırılığa prim vermek olur.

Partide örgütlenme lüzumludur. Ancak yeter bir organizasyonla, hele bugünkü teknoloji de gözönünde tutulunca, ülke çapında faaliyet göstermek için, mutlaka, ülkenin yarı il ve o illerin üçte bir ilçesinde örgüt kurma zarureti yoktur. Şüphesiz her parti, her il ve ilçede örgüt sahibi olmak ve böylece kitlelere ulaşmak ister. Fakat, bu bir finansman ve medya imkânı meselesidir. Bu imkânlarla kavuşmamış bir partiyi seçime sokmamak, sonra da "sen seçime girmedin" denilerek o partiyi kapatmak, insan hakları, eşitlik ilkeleri, demokratik düzen ve Anayasa'da zikredilen siyasî partilerin vazgeçilmezliği ilkesiyle bağdaştırılmaz.

Partiler, tarihî-sosyolojik şartlarda doğar ve ortadan kalkarlar. Onları, bir suç söz konusu olmadığı sürece, kapamak, o parti eğilimlerini meşru zemin dışına itme sonucunu doğurabilir.

Önsavunmamızda ve eklerinde de belirtildiği üzere, Mahkemenizin, Siyasî Partiler Kanunu'nun 36. maddesiyle ilgili kararında bu konuya ışık tutan görüşler son derece açıktır. O görüşlerden bazılarını aşağıya alıyoruz:

"Seçime katılabilmeyi salt örgütlenme gücüne bağlamak uygun değildir. Böyle bir düzenleme, özellikle yeni kurulan siyasî partilerin seçimlere katılmasını önlemeye yönelik düzenleme, oldukça ağır sonuçlar doğuracak koşulları taşımaktadır. Yeni kurulan ve akçalı olanakları sınırlı olan bir partinin gösterilen il ve ilçe düzeyini aşması çok güç, genelde olanaksızdır. Demokrasinin vazgeçilmez ögesinin bu ölçüde sınırlandırılması, siyasî partilerle gerçekleşecek düzenin olabildiğince engellere bağlı tutulması, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bulunmamaktadır." "Bir siyasî partinin seçimlere katılmasını güçleştirmek ya da engellemek, seçilme hakkının özüne zarar verir." "Ülke genelinde baraj" ve "seçim çevresi barajı" ile yeterince sınırlama getirilmişken bunlara ek olarak seçime katılma koşullarını ağırlaştırmak demokrasiye uygun düşmemektedir. Siyasî partilerin amaçlarına ulaşabilmeleri için gerekli, yeterli olanaklara sahip olmaları zorunludur. Seçime katılmak temel hakkı ve ödevi olan siyasî partiyi başlangıçta bu olanaktan yoksun kılmak, seçimler dışında çaba göstermesini istemek olur ki, bunun hukuksallığı tartışılır." "Demokratik yaşamın vazgeçilmez ögesi olan siyasî partilere getirilen "olağandışı" engelleri özgürlükçü demokrasi gerekleriyle belirlenen hukuk düzenine uygun bulmak güçtür." "36. madde ile getirilen engeller siyasal katılımı olumsuz yönde etkileyeceğinden bu durum hukuk devleti ilkesiyle de bağdaşmaz."

Hakikat, çoğu kez nüanslarda gizlidir. Hukuk, bir açıdan nüansdır, nüanslara dikkat demektir. Söz konusu 105. Madde'nin, nüansları ile ele alındığında, 1990'da kurulmuş bir partinin 1995'de kapanmasını haklı kılacak hiçbir gerekçeyi içermediği apaçık ortaya çıkacaktır.

Siyasî hayatımızın sağlığı, parti sayısının azlığı ve çokluğuna değil, o partilerin düşünce, bilim, ahlâk ve idealle yüklü olmasına bağlıdır. Bu sebeple, bir partinin kapanmasıyla öbür partilerin daha güçlenip yararlı olacağı fikri, aldatıcı bir fikirdir. Bir evin bazı lâmbalarını söndürmekle öbür lambalarını daha parlak ışık saçarak hale getiremeyiz. Çünkü: her ampulün belli bir gücü vardır ve ancak o kadar yanar. Evi daha aydınlık hâle getirmek için lâmbaların daha güçlü hâle getirilmesi gerekir. Tasarruf olsun için kütüphanenin lâmbasını söndürürseniz, uzun vâdede, bütün odaların hizmetleri bundan olumsuz yönde etkilenir. Yüce Mahkeme'nin doğruyu

ve gerçeği olanca saflığıyla tespit edecek kararı, inanıyoruz ki, toplumda yaygınlaştırılmak istenen bu tür önyargılara da verilmiş öz bir yanıt olacaktır.

Yaşamak hakkı en doğal haktır. Partimiz, inandığı ve güvendiği Yüce Mahkeme'nin âdil hâkimlerinden, bu doğal hakkının korunmasını istiyor, bekliyor ve umuyor." denilmiştir.

V- YARGITAY CUMHURİYET BAŞSAVCISI'NIN SÖZLÜ AÇIKLAMASI İLE DAVALI SİYASİ PARTİ TEMSİLCİSİNİN SÖZLÜ SAVUNMASININ DİNLENİLMESİ:

Anayasa'nın 149. maddesinin değişik son fıkrası uyarınca, 5.11.1996 günü Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'ndan sonra, davalı siyasî parti temsilcisinin sözlü savunması dinlenilmiştir.

A- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, sözlü açıklamasında; hukukî durumda bir değişiklik olmadığından, davalı partiyle ilgili 3.7.1996 günlü, 92/218 sayılı İddianamesi ile 9.9.1996 günlü esas hakkındaki görüşlerini aynen tekrarladıkları belirtilmiştir.

B- Davalı Siyasî Parti Temsilcilerinin Sözlü Savunması

Diriliş Partisi vekili, Parti Genel Başkanlığı'nca kendisine vekaletnamenin toplantı gününde verildiğini beyan ederek daha kapsamlı bir savunma yapabilmeleri için süre verilmesi isteminde bulunmuş, istem yerinde görülerek savunmanın 26.11.1996 gününde yapılması kararlaştırılmıştır.

Diriliş Partisi adına 26.11.1996 gününde yapılan sözlü savunmada;

a- Parti Genel Başkanı aynen :

"Devletin temel taşı olan değerli hâkimler; Partimizin kapatılması istemiyle açılmış bulunan dava, aslında, ülkemizin içinde bulunduğu bunalımı ifşa eden, benzerine rastlanılması güç bir davadır. Çünkü, dünyanın hiçbir yerinde, bir parti, seçime girmedi diye kapatılmaz. Hele hele seçime girme koşulları, yasayla son derece ağırlaştırılarak, partilerin seçimlere girmelerinin zorlaştırıldığı düşünülünce, seçime isteyerek katılmamak, parti olmanın doğasına aykırıdır. Bir parti seçime katılmak istemiyorsa neden kurulur, 12 Eylül Hareketi psikolojisi ortamında, siyasî iktidarı için öngörülmüş tedbirlerden biri de, Siyasî Partiler Kanununun bu 105 inci maddesidir. Ancak, bugün, bu ve benzeri maddelerin, tedbirlerin amacına ulaşamadığı, hükümetlerin koalisyonlarla kurulmalarını engelleyemediği, Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsil edilen parti sayısının fazlaştığı görülmektedir, yerine gelmemektedir bu öngörülen amaç. Öte yandan, bu dönem düzenlemelerin anayasal kurumları da zaman zaman bir ikilemle karşı karşıya bıraktığı da bir gerçektir.

Evet, benzersiz bir davadır karşısında bulunduğunuz dava; çünkü; ortada bir suç yok, illegal bir davranış söz konusu değil. Yasaların her istediği, Partimizce güç yettiğince yerine getirilmiş ve buna özen gösterilmiştir. İşin özüne inilince, dava, öbür partiler gibi olmayışımızdan, öbür partilere benzemeyişimizden kaynaklanıyor. Öbür partiler, birbirlerine fazlaca benziyorlar; onlardan birinin kapanması, bir yenisinin ya da yenilerinin doğmasına sebep oluyor; hepsi birbirinden doğmuş oldukları için kitle sorunları yok. Bir parti kurulduğunda kitlesiyle birlikte doğuyor, örgüt kurma sıkıntısı çekmiyorlar; fikir sıkıntısı, sorunlara çözüm sıkıntısı çekiyorlar; ülke de, bu sıkıntının bedelini oldukça pahalıya ödüyor. Biz ise fikir partisiyiz; bir düşünce akımından doğduk, kitleyle birlikte doğmadık, başka partilerden bir kitle olmadık, geniş örgüt imkânlarına kavuşamadık; işte bundan yargılanıyoruz.

Görünüşte Siyasî Partiler Kanununun 105 inci maddesinden; ama, hakikatte 36 ncı maddesinden yargılanıyoruz; seçime girilecek kadar örgüt kuramamış olmaktan... Oysa, bu bir suç ve parti kapama sebebi olsaydı, hüküm 105 inci maddede değil, örgüt kurma şartlarını belirleyen 36 ncı maddede yer alırdı. Seçime girme şartlarını 36 ncı madde belirtiyor, orada, eğer bunu kuramazsa şu kadar zaman içinde bir parti kapanır derdi; ama, orada böyle bir hüküm yok.

Ülkenin bugünü ve yarını için diğerlerinden farklı bir düşünce, görünüş, ideal ve programa sahip olduğumuz için parti kurduk. Yani, Partimiz bizim kimliğimizdir; düşünce, ruh ve ahlâk kimliğimizdir. Ülkeyi birkaç partiye hasredip, yurttaşları bu partilerden birine girmeye mecbur ve mahkûm tutmayı, yurttaşlık kişiliği, insan hakları, ülkenin ilerlemesi, bir yarışma içinde olan ülkeler arasında geri kalmaması bakımından asla tasvip etmiyor, uygun bulmuyoruz. Anonim kişilik devri kapanmıştır. Her kişiliğin, kendine uygun gördüğü bir parti bulması en tabii hakkıdır.

Partimizi kurduk; böylece, yurttaşlık görevini yerine getirdik. Yalnız oy vermek gibi pasif yurttaşlık göreviyle yetinmedik, atif yurttaşlık görevi aşamasına geçtik. Parti kurmakla kitleye yük olmadık, kimseden para toplamadık; bizzat katılanların kendi ayırdıkları paralarla kurulmuştur. Hazineye yük olmadık, bir tek kuruş Hazineden bir yardım almış değiliz. Kimse, Partimizi bir çıkar için kurduğumuzu ileri süremez. Devlet medyasından ve özel medyalardan bir yakınlık görmediğimizden, bunu ün için yaptığımız da söylenemez. Kişisel olarak buradan bir ün veya çıkar sağlamak ihtiyacında da değiliz. Çıkar için, ün için Partimizi kurmuş olsaydık, hayal kırıklığına uğrar, bu kadar dayanamaz, çoktan kapanmış olurduk; ama, görüldüğü gibi devam ediyoruz, kapanmayı bir ganimet bilmiyoruz; müsaade buyurulursa, devam etmek istiyoruz.

Neden gelişemedik; eğer, sorun buysa bunu açıklayabilirim. Popülizm yapmadık, ondan gelişemedik; işte bir sebep bu. Kitleyle ilişkide bir derece popülizm bir zarurettir; ama, yöntem olarak, hatta, tek yöntem olarak popülizmi seçmeyi kabul etmemiz mümkün değildir; çünkü, bu yönde yapılan yarış, sonunda, siyaset hizmetinin seviyesini sifıra yaklaştırır. Halka gitmek, avamlaşmak, irtifa kaybetmek değildir; siyaset hizmeti, biraz da halkın seviyesini yükseltmek olmalıdır. Popülizmle elde edilecek yaşama hakkı, bize göre, Partimiz için arzı edilecek bir hak değildir. Görüş önemlidir; ama, sadece o değil, bizce yöntem de önemlidir. "Hedefe götüren her yöntem mubahtır" düşüncesinden çok uzağız. Bize göre, ülke için taşıdığımız görüş yöntemimizi de belirlemektedir; bu yöntem görüşümüzün ışığında bir yöntemdir, ona bağlı bir yöntemdir. Duyguları sömürme yoluyla veya her ne surette olursa olsun, kalabalıkları toplama gibi bir usulü benimsemiyoruz. Yöntemimiz, kitleleri uyuşturmak değil, uyandırmaktır; kitleleri hipnotize etmek değil, en yüksek eleştiri yetisi içinde bilinçlendirmektir. Yolumuz uzundur; ama, biz, bundan yılmış değiliz. Devlet, buna yardımcı olmalıdır; yardımcı olmuyor veya olamıyorsa, umuyoruz ki, yasalar içindeki bu ağır, sakın, fakat, güvenli ve hedefe vardırıcı yürüyüşümüze engel olmaz.

Siz, daha yükseği olmayan bir Mahkemenin üyeleri olan hâkimler; sizin, olayları, sadece dar hukuk kalıpları içinde değerlendirmeyeceğinizden kuşku yoktur. Hukuk, genişliğiyle tüm toplumun ve uygarlığın her alanına bakışını uzatabilir, yakın siyasî tarihimiz açısından, yeni bir çağır, fikir partisi çağırını açtığımıza bakarak yasanın geniş yorumla ele alınmasını umuyorum. Yasa maddesinin geniş yorumu lehimize. Yorumundan öte, maddenin tüm sistemde bir konumu vardır; sistemle uyuşmak zorundadır her madde, sistemle çelişmemek zorundadır.

Mahkemenizin yapısı ve statüsü, malumunuz, yorumla birlikte yasa maddesinin konumuna bakmayı icap ettirmektedir. Yasa maddesinin amacı, seçime teşviktir; yoksa partilere ömür biçmek değildir. Partilerin ömrü için objektif kıstas şarttır. Bir yılda iki erken seçim olsa,

ona katılamayan partiyi kapatmak gibi bir sonuca da açık bir yorumla, on yılda kapamak gibi bir yorum birlikte içeren bir madde açık değildir. Kanunların açık, seçik, anlaşılır olması bir ilkedir. Partiler için belirsizlik getiren subjektif bir yaptırım, Anayasa'ya göre sistemin vazgeçilmez unsurları olan partiler için bir tehdit oluşturur. Demokles'in kılıcı gibi asmak mümkün o zaman.

Yazılı savunmalarımızda da belirttik; Siyasî Partiler Kanununun bu iki maddesi de, Anayasanın "eşitlik, adalet, siyasî partilerin vazgeçilmezliği" ilkelerine ters düşen ve seçme hakkının özüne dokunması bakımından insan hakları ve hukuk devleti olma özelliğiyle çelişen muhtevasıyla, açık ve seçik şekilde Anayasaya aykırıdır; 36 ncı madde ve 105 inci madde. 12 Eylül Hareketi ortamı ve psikolojisi içinde, soyut norm denetimi açısından iptal davası açılmamışsa, bugün, dava, somut norm denetimi bakımından Yüksek Mahkemenizin önündedir, def-i olarak. Bu husustaki kararınızı öncelikme bekliyoruz.

Kamu düzeni açısından pozitif hukuk normlarından bahsedilebilir; yani, kamu düzeni öyle gerektiriyor denebilir; ancak, bir düzenin, uzun vadede, sadece pozitif hukukla yaşayabileceği söylenemez. Kamu düzeni ve özgürlükler, pozitif hukuk ve tabîi hukuk, altın oranında birleştirilebilirse, bir toplumda gerçek ve mutlu bir düzen kurulmuş olur; altyapısı, özgürlükler olmalıdır, tabîi ki kamu düzeni de bununla birlikte düşünülmelidir; ikisinden birinin düşünülmediği bir toplumda mutlaka aksamalar olur. Nitekim, bunu yaşadık; özgürlükler adına anarşi, terör doğuyor, diğer taraftan da bunları kısıtlım derken, bu sefer de insan haklarının özüne dokunulma durumu doğuyor.

Kamu düzenini bozacak hiçbir davranışımız, kamuya zarar veren bir durumumuz söz konusu değildir ve olamaz. Çünkü, biz, toplumu, öz nefsimizden önde görüyoruz. Belli bir sınıfa, kesime dayansaydık daha fazla gelişebilirdik. Örneğin, işçiye esnafa ve benzerlerine; yani, herhangi birine ağırlık verseydik, seçime girebilecek kadar teşkilat kurabilirdik; ama, biz ayırım yapmak istemedik. Milleti bir bütün olarak düşündük ve önceliği aydına verdik. Aydınlar da kitlesel olarak katılım yapmıyorlar bir partiye haklı olarak; tek tek kişiler olarak katılıyorlar; bu yüzden yol uzamakta.

Yöntemimize bir örnek vereyim: Kısıtlı imkânlarımızla yaptığımız meydan konuşmalarında, biz, millet nedir, devlet nedir, ülkenin geleceği gibi konuları ele aldık; medeniyet, millet ve devlet ilişkileri üzerinde durduk. Bursa'da, Sakarya'da, Eskişehir'de, İstanbul'da meydanlarda, ayrıca konferans ve sohbet salonlarında tüm sorunlarımızı inceledik, sorulara cevaplar verdik. Eğer, maddî imkânımız elverseydi, bu konuşmaları tüm il ve ilçe meydanlarında yapar, kitleye uzun vadeli fikir konularını, görüşlerimizi ulaştırırdık; ama, ülkede bu son yıllarda esen popülizm rüzgarı, bizim bu çalışmalarımızı perdeledi, gözlerden ırak tuttu.

Bu arada nice partiler kuruldu ve battı; ama, Partimiz yaşadı. Partimizi yaşatmak istiyoruz. Şimdi, denizde sessiz ve sedasız giden geminin bir mayına çarpmasını andıran bu durumdan ancak siz koruyabilirsiniz Partimizi. Evet, tabirim mazur görünüz; bu 36 ncı ve 105 inci maddeler, siyasî hukuk denizimizde, herhangi bir parti gemisinin gelip çarpacağı, salıverilmiş mayınları gibi duruyorlar.

Parti, sadece bir örgüt değil, bir ruhtur. Partileri ayakta tutan para ve örgüt değil, ruhtur, fedakârlık ruhu, ülke için bir şeyler yapma idealidir. Bu ruhtan eser kalmayan bir parti, geniş teşkilatına ve maddî imkânına rağmen çöker. Yakın siyasî tarihimizde bu örnekler, bu yozlaşma örnekleri sıkça görülmüştür. Ülke çapında faaliyet için, bugünkü teknolojiyle ülkenin tüm il ve ilçelerinde örgüt kurmaya gerek yoktur; güçlü bir merkez her yere sesini duyurabilir. Biz kurulmasın demiyoruz, tabîi ki çok kurulması bizim tercih ettiğimiz bir şeydir; ama, kurulmadan da ülke çapında faaliyet mümkündür; tanım maddesinde belirtilen ülke çapında faaliyet gösterme

şartını biz böyle anlıyoruz. Yani, ülke çapında faaliyet için, her il ve ilçede mutlaka teşkilat kurmak gerekmez; ülke çapında faaliyet yapmak lazımdır. Bizim de Elazığ'da da şubemiz vardır. Antalya'da da vardır; böyle bölgesel bir şey değildir. Türkiye'nin her tarafına dağılmış; ama, henüz 36 ncı maddedeki şartı yerine getiremediğimiz için seçime girememiş bulunuyoruz. Partiyi örgütle özdeşleştirmek doğru değildir; parti, özelliğiyle partidir.

Ülkemiz gelişmektedir. Anayasa değişiklikleri için uyum yasaları çıksa, Partimiz örgüt kurma açısından da gelişme imkânına kavuşacaktır; çünkü, aydınların daha çok katılma imkânı gelecektir, öğretim üyeleri, üniversite öğrencileri; yani, aydınlara daha açık bir duruma gireceğiz. Ancak, uyum yasaları çıkmadığı için, biz aydından gittiğimiz için o koşulları yerine getirememiş bulunduk. Seçime katılmak mümkün olsa, sanılandan fazla oy alabileceğiz, çünkü, toplumda fikir altyapımız vardır. Nitekim, 1994'te ara seçime bütün partilerin katılması hakkı tanındığında, birçok eski ve yaygın örgütü olan partinin seçime katılmamasına karşın, Partimiz duraksamaksızın katılma kararı vermiş, işlemleri tamamlamıştı. Adaylarımız Resmî Gazete'de yayımlandı; ama, ne yazık ki, o seçim yapılamadı. Partimiz, bundan böyle seçimlere katılma hakkını elde ederse, dikkat çekecek oy potansiyeli olduğuna inancım vardır; çünkü, daha önceki bir fikir akımıdır ve o akım toplumda altyapısını yapmıştır.

Bu somut olay; yani, o 1994'teki seçime katılma olayı, bizim seçime girme niyet ve azmimizi de ispat eder. 1991 ve 1995 seçimlerine katılmamışsak, bunda ihtiyarımız yoktur; yasa gereği ve Yüksek Seçim Kurulu kararıyla katılamadık. Kastımız yoktur, kasıtsız suç olmaz, suçsuz ceza olmaz; hele kapatma gibi en ağır ceza...

Partimiz bir dernek değildir. Dernekler Kanununda, bir dernek acze düşerse dağılmış sayılır, o bakımdan kapanması olur. Parti de, eğer, böyle bir duruma gelirse, Dernekler Kanunu belki uygulanabilir diye bunları söylüyorum. Partimiz, bir dernek değildir, acze düşmemiştir; tüm yasal görevlerini yerine getirmektedir, Yüksek Mahkemenizin onayını almıştır bütün malî işlemlerinde. Siyasî partidir, doğası gereği dernek değildir, amacıyla, programıyla bugüne kadarki yaşantısıyla ve geleceğe dönük niyet ve umutlarıyla bir siyasî partidir. Bir dernek ne kadar örgüt kurarsa kursun, siyasî parti olamayacağı gibi, tüm ülkede henüz teşkilat kurmamış bir partiye de dernek gözüyle bakılamaz. Siyasî hayatımızın sağlığı için, öncelikle, robotlar gibi birbirine benzeyen partiler görüntüsünden kurtulmamız lazımdır. Yeni partiler gereklidir, yeni partilere alışmalıyız; yeni partiler de uzun vade de gelişeceklerdir, hazır kitle bulamadıkları için.

Niçin kapatılacak partimiz; ibret için mi'.. Hani, toplumda, geçmişte, tarihte öyle örnekler vardır; şunu kapatırız ve bundan sonrakilere ibret olsun. Niçin kapatılacak; ibret için mi'.. Nice ünlü ve büyük partinin akıbetinden ibret almayan partiler bizim Partimizin kapanışından ibret mi alacaklardır'... Niçin kapatılacak partimiz; yeniden kurmamız için hiçbir yasal engel olmadığına göre... Daha önceki mevzuatımızda böyle bir hüküm yok, 105 inci madde gibi bir hüküm; geçmişimizde ben bilmiyorum. batı ülkelerinde böyle bir yaptırım yok, aradık bulamadık. İki dönemi doldurmuş değiliz -iki dönem deniyor- bir dönemin sonuna doğru kurulduk. Biz, dönemi 1987-1991, 1991-1995 olarak anlıyoruz. Bizim Partimiz 1990'da kuruldu. O dönemi hesaba katmamak gerekir, dönemin tam olması gerekir. Birinci dönem eksik kalmıştır; bunu, yazılı metinlerde uzun uzun açıkladık. Erken seçim için, dönemi, Türkiye Büyük Millet Meclisi kısaltabilir; ama, bunun, Parti ömrü için bir zaman ölçüsü olarak tayin edilen aralıksız iki dönem ifadesine uygulanması olanaksızdır. Sadece ve sadece seçim için Anayasa'nın "dönem beş yıldır" ifadesini, Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa'nın o maddesini değiştirmedeği sürece, ancak seçim için, erken seçim için kısaltabilir; ama, bir başka yerde bir partinin ömründe kullanılan bu maddeyi de otomatikman erken seçimle bağlantı kurarak kısaltmak mümkün değildir. Madde hükmünü dar anlamla yorumlamayalım; madde, iki genel seçim dememiş, iki dönem demiştir; iki dönem içinde ifadesini dahi kullanmamıştır. İki dönem içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi

seçimlerine katılmayan dememiştir, iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerine katılmayan demektedir. Seçimlere her ne surette olursa olsun katılmayan dememiştir, erken seçim dahil dememiştir, ifadelerine madde metninde yer verilmemiştir, terimlerin kullanılış amacına dikkat edilmesi bir yorum ilkesidir. Maddenin gerekçesinde de on yıldan bahsedilmiştir; yani, on yıl içinde diyor. Bütün bu yorum ve esaslar, konular sebebiyle, Partimizi kapatmak için yasal bir dayanağın bulunmadığı ortaya çıkmaktadır.

Gelecekte, ülkemize büyük yararları görülecek olan Partimiz, Diriliş Partisinin, yasaların çağa ayak uydurmadaki gecikmelerinden doğan handikaplardan biri olan bu handikabın da isabetli kararıyla tarihi yerini alacak olan siz değerli hâkimler için ilerideki kuşakların "onlar, Türkiye'de hâkimler olduğunu ispat ettiler" demelerini umarım. Saygılarımı sunuyorum." demiş ve yaptığı konuşmayı içeren bir dilekçeyi de Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na sunmuştur.

b- Diriliş Partisi Vekili de sözlü savunmasının ilgili bölümünde aynen :

"...

Diriliş Partisinin kapatılması yönünde Cumhuriyet Başsavcılığınca Yüksek Mahkemenize açılan davada, iddianamede, bu Partinin iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerine katılmadığı gerekçesiyle, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 105 inci maddesinde gösterilen nedenden mütevellit kapatılması istenmektedir. Siyasî Partiler Kanunu'nun 105 inci maddesi "kuruldukları tarihten itibaren aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerine katılmayan siyasî parti" şeklinde bir ifade kullanmaktadır. Burada Sayın Başsavcılığın dayandığı husus, burada geçen "aralıksız iki dönem" kelimesiyle "iki genel seçim" terimlerinin eşanlamı olarak yorumlanmasından kaynaklanmaktadır. Kanaatimizce, bu iki cümle eşanlamı değil, farklı anlamlıdır; zira, iki genel seçim yapılması Anayasamızda belirtildiği üzere Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri yenileme kararı veya Cumhurbaşkanıya tanınan bir yetkinin kullanılmasından mütevellit erken genel seçim veya Anayasanın terimiyle seçimlerin yenilenmesi işlemidir. Oysaki, Siyasî Partiler Kanunu'nun 105 inci maddesinde kullanılan kelimede "kuruldukları tarihten itibaren aralıksız iki dönem" denilmektedir. Bu hususa şu açıdan dikkat edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Eğer, 105 inci maddedeki iki dönemden maksat, iki genel seçim olarak düşünülürse, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasa'nın kendisine verdiği hakkı kullanarak bir seçim dönemini öne alması veya Anayasa'nın terimiyle yenilemesi halinde, yasama organından bağımsız olarak kurulmuş bir siyasî partinin ömrünü uzatıp kısaltma yetkisinin yasama yetkisine yasada belirtilmeyen halde tevdi edilmiş olurken, bunun hukuki himaye görmeyeceği kanaatini taşıyorum.

Siyasî Partiler Kanununun, Danışma Meclisi döneminde, Anayasa Komisyonundan gelen ilk taslakta 105 inci maddede gösterilen hususlara ilişkin bir metin yoktur. Daha sonra bu Siyasî Partiler Kanununa eklenmiştir ve çok kısa bir gerekçeyle getirilmiştir. Gerekçede denmektedir ki "kurulduğu tarihten itibaren teşkilatını tamamlayıp, iki dönem; yani 10 yıl süreyle genel seçimlere katılmayan bir partinin siyasî hayatta kalıp faaliyet göstermesi, partilerden bekleneni veremeyeceği ve tanım maddesine uygun düşmeyeceği düşünülerek, bu durumda olan partilere önce tebligat yapıp kapanma kararı alması, bu yola gitmezse kapatılması için dava açılmasını temin maksadıyla 105 inci madde düzenlenmiştir.

Kanaatimizce, burada Başsavcılığın iddianamesinde bizim anlayamadığımız husus şudur ki; gerekçede de belirtildiği üzere, bir kanun maddesi uygulanırken, mutlaka bunun yorumuna gidilmesi gerekir. Yorum yöntemleri hususunda Yüce Mahkemenizin önünde herhangi bir beyanda bulunmak istemiyorum; bunlar, benden ziyade sizlerin yüksek malumlarıdır. Ancak, metindeki bir şüphe halinde, biz gerekçeye ve Meclis görüşlerine gittiğimiz zaman, Meclis

Başkanvekiliyle Anayasa Komisyonu Başkanı arasında görüşme esnasında geçen konuşmalarda da bu sürenin iki dönem ve çok net şekilde 10 yıl olduğu tebarüz ettirilmektedir.

Bu bağlamda, bizim, 105 inci maddedeki iki dönem hususunu iki genel seçimle eş anlamda anlamadığımızı ve bunun lehe yorumlanarak iddianamede gösterildiği şekilde bu partinin kapatılmasının gerekmediği kanaatini taşıyoruz" demiştir.

VI- İNCELEME

A- Ön Sorunlar

1- Siyasî Partiler Yasası'nın 36. Maddesinin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu

Diriliş Partisi'nin savunmalarında özetle:

2820 sayılı Yasa'nın 105. maddesinin, aynı Yasa'nın siyasî partilerin seçimlere katılabilmesi koşullarını belirleyen 36. maddesinin yaptırımını gösteren bir madde niteliğinde olduğu, bu maddede bir siyasî partinin seçime girebilmesi için öngörülen, teşkilat sayısı ile ilgili kuralın Anayasa Mahkemesi'nin 22.5.1987 günlü, E. 1986/17, K. 1987/11 sayılı kararıyla iptal edildiği, iptal kararındaki gerekçelerin Yasa'nın 105. maddesi için de geçerli olduğu, bu nedenle öncelikle bu maddenin Anayasa'ya aykırılık savının incelenerek karara bağlanması gerektiği ileri sürülmüş, savunmaların kimi bölümlerinde de 31.3.1987 gün ve 3420 sayılı Yasa'nın 4. maddesiyle değiştirilen 36. maddenin de Anayasa'ya aykırılığı savında bulunulmuştur.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca kapatma davası Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesine dayanılarak açılmıştır.

Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesi ile 36. maddesi ayrı konuları düzenlemektedir. 36. maddede, siyasî partilerin seçimlere katılabilme koşulları, 105. maddede ise, kuruldukları tarihten itibaren aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerine katılmayan siyasî partiler hakkında kapatma davası açılmasının koşulları belirlenmektedir. Bir siyasî parti, Yasa'nın 36. maddesindeki koşulları yerine getirdiği halde, 105. madde koşullarını yerine getirmediği için hakkında kapatma davası açılmış olabilir. Ayrıca Yasa'nın ne 36. maddesinde, ne de 105. maddesinde bu iki maddenin birbirleriyle bağlantılı olduklarını belirleyen herhangi bir kural da bulunmamaktadır.

Anayasa'nın 152. maddesinin birinci fıkrası ile, Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında 2949 sayılı Kanun'un 28. maddesinin birinci fıkrasının 2. bendine göre; bir davaya bakmakta olan mahkemenin, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerine ilişkin olarak taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık savının ciddi olduğu kanısına vararak Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilmesi, o kuralın bakılan davada uygulanabilmesi koşuluna bağlıdır. Dolayısıyla siyasî parti kapatma davasına bakan Anayasa Mahkemesi'nin de, Anayasa'ya aykırılık savını inceleyebilmesi için, öncelikle itiraz konusu kuralın bakılmakta olan davada uygulanabilir nitelikte olması gerekir.

Bir davada uygulanacak yasa kuralı, bakılmakta olan davayı yürütmeye, uyuşmazlığı çözmeye, davayı sona erdirmeye veya kararın dayanağını oluşturmaya yarayacak kuraldır.

Olayda uygulanacak kural, Siyasî Partiler Yasası'nın siyasî partilerin seçimlere katılabilmesi için gerekli teşkilat sayısı ile ilgili 36. maddesi değil, seçimlere katılmama nedeniyle dava açılmasını düzenleyen 105. maddedir. Bu nedenle 36. maddenin Anayasa'ya aykırılık savının incelenmesine olanak bulunmamaktadır.

2- Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesinin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu

Davalı Parti savunmalarında, Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesinin de Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası 22.4.1983 gününde kabul edilmiş olup, 105. maddesinde de herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

Anayasa'nın Geçici 15. maddesinde, 12-Eylül-1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanı oluşturuluncaya (6-Aralık-1983) kadar geçen süre içerisinde çıkarılmış olan yasaların Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülemeyeceği kurala bağlanmıştır. Belirtilen dönemde çıkarılmış bulunan, Siyasî Partiler Yasası'nın bu tarihten sonra değişikliğe uğramayan kuralları için Anayasa'ya aykırılık savında bulunulamaz.

Bu nedenle, Anayasa'nın Geçici 15. maddesinin kapsamında olan Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı savında bulunulamaz. İstem reddi gerekir.

B- ESAS YÖNÜNDEN

1- Genel Açıklama

Genel ve eşit oy hakkı, çoğulcu, katılımcı kurallar ve kurumlar düzeni olan çağdaş demokrasilerde yurttaşların devlet yönetimine katılmalarının temel koşuludur. Demokrasilerde, bireysel iradeleri birleştirip yönlendirerek onlara ağırlık kazandıran özgün kuruluşlara gereksinim duyulmuştur. Bu kuruluşlar, dağınık siyasal tercihleri birleştirerek devlet hizmetlerini daha yararlı kılmak, hak ve özgürlükleri güvenceye bağlayarak toplumsal barışı güçlendirmek, anayasal ilkeler doğrultusunda kamuoyu oluşturarak ulusal yaşama daha çok aydınlık getirmek yönünden vazgeçilmez öneme sahip olan siyasal partilerdir.

Anayasa'nın 68. maddesinin ikinci fıkrasında "Siyasî partiler demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır" denildikten sonra üçüncü fıkrasında da "Siyasî partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürürler" denilmektedir.

Siyasî partilere ilişkin Anayasa kuralları gözden geçirilirse, Anayasakoyucunun bu konuya özel bir önem ve değer vermiş olduğu görülür.

Partilerin kuruluş ve çalışmalarının özgürlük içinde olması temel ilkedir. Partiler, belli siyasal düşünceler çerçevesinde birleşen yurttaşların özgürce kurdukları ve özgürce katılıp ayrıldıkları kuruluşlardır. Kamuoyunun oluşumunda önemli etkinliği olan partiler, yurttaşların istem ve özelemlerinin gerçekleşmesine çalışan ve siyasal katılımları somutlaştıran hukuksal kurumlardır.

Demokrasinin simgesi sayılan, olmazsa olmaz koşulu olarak nitelenen özgürlük ve hukuksallığın ulusal araçları durumunda bulunan partilerin, devlet yönetimindeki etkinlikleri ve ulusal istencin gerçekleşmesindeki rolleri nedeniyle, Anayasakoyucu, onları öteki tüzelkişilerden farklı tutup, kurulmalarından başlayarak, çalışmalarında uyacakları esasları ve kapatılmalarında izlenecek yöntem ve kuralları özel olarak belirlemekle kalmamış, Anayasa'nın 69. maddesinin son fıkrasında, çalışma, denetleme ve kapatılmalarının Anayasa'da belirlenen ilkeler çerçevesinde çıkarılacak bir yasayla düzenlenmesini uygun bulmuştur.

Anayasa'nın anılan buyurucu kuralı uyarınca 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası çıkarılmış, siyasî partilerin kuruluşlarından başlayarak çalışmaları, denetimleri, kapatılmaları konularında, belirli bir sistem içerisinde, çok ayrıntılı kurallar getirilmiştir. Getirilen sistemde, siyasî partilerin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca izleneceği ve durumlarında yasalara aykırılık bulunması halinde kapatılmaları için dava açılacağı öngörülmüştür.

Siyasî partilerin, demokratik yaşamın vazgeçilmez öğeleri olmaları, devlet örgütü ve kamu hizmetleriyle yoğun ilişki içinde bulunmaları, onların her istediklerini yapabilecekleri anlamına gelmez. Siyasî partilerin baskı ve engellerden uzak kalmalarını sağlamaya yönelik kurulma ve çalışma özgürlüğü, Anayasa ve bu alanı düzenleyen yasalarla sınırlıdır. Bu belirleme aynı zamanda Anayasa'nın 2. maddesinde kurala bağlanan demokratik hukuk devleti olmanın da bir gereğidir.

Hukuk Devleti, insan haklarına saygılı ve bu hakları koruyan, toplum yaşamında adalete ve eşitliğe uygun bir hukuk düzeni kurarak bu düzeni sürdürmekle kendisini yükümlü sayan, tüm davranışlarında hukuk kurallarına ve Anayasa'ya uyan, işlem ve eylemleri bağımsız yargı denetimine açık olan devlet demektir.

Anayasada, kişilerin hak ve ödevleri ile siyasî partilerin bağlı olacakları esaslar ayrı kurallarla düzenlenmiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca; 26.3.1990 tarihinde tüzelkişilik kazanan davalı Siyasi Parti'nin, aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerine katılmaması ve kapanma kararı alınması hususunda yaptıkları yazılı tebliğe karşın buna uymaması nedeniyle, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesi gereğince kapatılmasına karar verilmesi istenilmiştir.

Anayasa'nın 69. maddesinde, siyasî partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetleme ve kapatılmaları ile siyasî partilerin ve adayların seçim harcamaları usul ve esaslarının Anayasa'da öngörülen ilkeler doğrultusunda yasayla düzenleneceği kurala bağlanmış, buna uyularak da 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası çıkarılmıştır. Yasa'nın "seçimlere katılmama nedeniyle dava açılması" başlıklı 105. maddesi şöyledir:

"Madde 105- Kuruldukları tarihten itibaren aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerine katılmayan siyasî partiye, ikinci genel seçimin yapıldığı tarihten itibaren bir ay içinde Cumhuriyet Başsavcılığınca kapanma kararı alması için yazılı tebligatta bulunulur. Bu yazının tebliğinden itibaren üç ay içinde kapanma kararı alınmadığı takdirde, Cumhuriyet Başsavcılığınca açılacak dava üzerine Anayasa Mahkemesinin kararıyla o siyasî parti kapatılır."

Böylece, kuruldukları tarihten itibaren aralıksız iki dönem TBMM seçimlerine katılmayan siyasî partilerle uygulanacak yaptırım 105. maddede belirlenmiştir.

2- DEĞERLENDİRME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, özetle, 26.3.1990'da tüzelkişilik kazanan Diriliş Partisi'nin 20.10.1991'de yapılan 19. dönem ve 24.12.1995'de yapılan 20. dönem milletvekili genel seçimlerine katılmadığını, kapanma kararı almaları konusundaki yazılı bildirimlerinin gereklerini de yerine getirmediğini ileri sürerek, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesi uyarınca kapatılma kararı verilmesini istemiştir. Davalı Siyasî Parti temsilcileri ise özetle, Anayasa'nın 77. maddesinde seçim döneminin 5 yıl olarak belirlendiğini, Siyasî Partiler Yasası'nda sözü edilen "aralıksız iki dönem"i, "iki genel seçim" olarak anlamamak gerektiğini,

105. maddenin gerekçesinde de, "kuruldukları tarihten itibaren teşkilatını tamamlayıp iki dönem, yani on yıl süreyle genel seçimlere katılmayan bir partinin ..." denildiğini, kendilerinin 26.3.1990'da kurulduklarına göre henüz on yıllık sürenin geçmediğini ve kapatılmalarının gerekmediğini savunmuşlardır.

Bu durumda, öncelikle Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesinde sözü edilen iki dönemden ne anlaşıldığının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Anayasa'nın "Türkiye Büyük Millet Meclisinin Seçim Dönemi" başlıklı 77. maddesinin birinci fıkrasında "Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri beş yılda bir yapılır" denilmiş, sonraki fıkralarında da;

"Meclis, bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebileceği gibi, Anayasa'da eltilen şartlar altında Cumhurbaşkanınca verilecek karara göre de seçimler yenilenir. Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir.

Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni meclisin seçilmesine kadar sürer" kurallarına yer verilmiştir.

Davalı Parti, Anayasa'nın 77. maddesinin birinci fıkrasındaki seçimlerin beş yılda bir yapılacağına ilişkin kurala dayanmakta, ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin iradesiyle veya Anayasa'da belirtilen diğer koşullar gerçekleştiğinde Cumhurbaşkanınca verilecek karara göre, seçimlerin yenilenmesi durumunda, süreninkısaltılabileceğini gözardı etmektedir. Seçimlerin beş yılda bir yapılması, seçimlerin yenilenmesi ya da Anayasa'nın belirlediği koşullarla 78. maddeye göre geri bırakılabilmesi birer Anayasa kuralıdır. Seçimlerin yenilenmesine veya ertelenmesine karar verilmesi halinde seçim dönemi artık beş yıl değil, iki genel seçimin yapılması arasında geçen süre kadardır.

Gerekçesinde, "kuruldukları tarihten itibaren teşkilatını tamamlayıp iki dönem, yani on yıl süreyle genel seçimlere katılmayan bir partiden söz edilmekte ..." ise de, Siyasî Partiler Yasası'nın "Seçimlere katılmama nedeniyle dava açılması" başlıklı 105. maddesinde, "Kuruldukları tarihten itibaren aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Seçimlerine katılmayan siyasî partiye, ikinci genel seçimin yapıldığı tarihten itibaren bir ay içinde Cumhuriyet Başsavcılığınca kapanma kararı alması için yazılı tebligatta bulunulur. Bu yazının tebliğinden itibaren üç ay içinde kapanma kararı alınmadığı takdirde, Cumhuriyet Başsavcılığınca açılacak dava üzerine Anayasa Mahkemesinin kararıyla o siyasî parti kapatılır" kuralına yer verilmiştir.

Bu kuralda on yıllık bir süre öngörülmemiş, yalnızca kuruldukları tarihten başlayarak aralıksız iki dönem TBMM genel seçimlerine katılmama esas alınmıştır. Yasa'nın iki dönem belirlemesini, on yıl olarak anlamak olanaklı değildir.

Davalı Diriliş Partisi, 26.3.1990 gününde kurulmuştur. Bu tarihten sonra 20.10.1991'de 19. dönem, 24.12.1995'de de 20. dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimleri yapılmıştır. Yasama Organı, Anayasa'nın 77. maddesinin ikinci fıkrasına göre seçimlerin yenilenmesine karar vermiştir. İkinci genel seçimin yapılmasından sonra, Cumhuriyet Başsavcılığı'nca, davalı Parti'ye yasal süresi içerisinde kapanma kararı alması için yazılı uyarı yapılmış, bu uyarının gereğinin yerine getirilmemesi nedeniyle de kapatma davası açılmıştır.

Siyasî partiler, Anayasa ve yasalara uygun olarak, seçimler yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve propagandaları ile millî iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir Devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş

medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere örgütlenen tüzelkişiliğe sahip kuruluşlardır. Demokrasinin vazgeçilmez ögesi olan siyasî partilerin öncelikli amacının, Yasa'nın öngördüğü sayıda il ve ilçede örgütlenerek bir an önce seçimlere katılmak ve halkın yararına olan görüş, öneri ve eleştirilerle ülke sorunlarının çözümüne katkıda bulunmak olması gerekir. Oysa, davalı Parti Yasa'nın öngördüğü koşulları yerine getirmemiş ve iki dönem üst üste milletvekili genel seçimlerine katılmamıştır.

Belirtilen nedenlerle, kurulduğu tarihten başlayarak aralıksız iki dönem TBMM genel seçimlerine katılmayan ve Cumhuriyet Başsavcılığı'nın uyarılarını yerine getirmeyen Diriliş Partisi'nin Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesi uyarınca kapatılması gerekir.

Samia AKBULUT, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfi F. TUNCEL bu sonuca katılmamışlardır.

VII- SONUÇ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 3.7.1996 günlü, SP.28.Hz.1996/218 sayılı İddianamesinde, Diriliş Partisi'nin 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 105. maddesi gereğince kapatılması istenilmekle, gereği görüşülüp düşünüldü :

1- Kurulduğu 26.3.1990 tarihinden itibaren aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerine katılmayan ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın tebligatına karşın yasal süresi içerisinde kapanma kararı almayan Diriliş Partisi'nin, 2820 sayılı Yasa'nın 105. maddesi gereğince KAPATILMASINA, Samia AKBULUT, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Ali HÜNER ile Lütfi F. TUNCEL'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

2- Parti'nin tüm mallarının 2820 sayılı Yasa'nın 107. Maddesi gereğince Hazine'ye geçmesine, OYBİRLİĞİYLE,

3- Gereğinin yerine getirilmesi için karar örneğinin, 2820 sayılı Yasa'nın 107. maddesine göre Başbakanlığa ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE,

18.2.1997 gününde karar verildi.

Başkan	Üye	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER
Üye	Üye	Üye
Samia AKBULUT	Haşim KILIÇ	Yalçın ACARGÜN
Üye	Üye	Üye
Mustafa BUMİN	Sacit ADALI	Ali HÜNER
Üye		Üye
Lütfi F. TUNCEL		Fulya KANTARCIOĞLU